

ПЛАН-КОНСПЕКТ ЗА ПОДГОТОВКА

за теста по гражданско образование – XI клас

Учебна 2026/2027 година

Как е устроен тестът: 15 въпроса с избираем отговор (А, Б, В, Г), всеки по 1 точка. Време за работа – 40 минути. Отговорите се отбелязват в таблица в края на теста. Тестът обхваща три раздела: „Гражданите, политиката и демокрацията“, „Граждани, права и отговорности“ и „Идентичности и различия в обществото“.

Раздел 1. Гражданите, политиката и демокрацията

- **Гражданско образование** – цел: да формира знания, умения и нагласи за отговорно участие в обществения живот.
- **Власт и авторитет:** властта разчита на възможност за принуда; авторитетът се основава на **признание и доверие**. Пример: полицаят има власт; уважаваният учител има авторитет.
- **Разделение на властите:** законодателна (Народно събрание – приема законите), изпълнителна (Министерски съвет – изпълнява законите), **съдебна** (съдилищата – правораздава).
- **Правова държава** – **законът е върховен** и задължителен **както за гражданите, така и за управляващите**; съдът е независим.
- **Народен суверенитет** – **върховната власт принадлежи на народа** и произтича от него (чл. 1 от Конституцията на Република България). Народът я упражнява чрез избори и референдуми.
- **Либерална демокрация** – **решенията на мнозинството се съчетават със защита на правата на личността и на малцинствата**; свободни избори, свобода на словото.
- **Политически плурализъм** – **съществуване и свободна изява на различни политически възгледи и партии**. Противоположност – еднопартийна система.
- **Гражданско общество** – **доброволни сдружения, организации и граждански инициативи, независими от държавата** (НПО, фондации, читалища, клубове).
- **Гражданско участие** – **гласуване, подписване на петиция, участие в местен референдум, доброволчество, мирен протест**. Безразличието и отказът да се гласува не са участие.
- **Медиите в демокрацията** – **информират гражданите и упражняват обществен контрол над властта** („четвъртата власт“).

Раздел 2. Граждани, права и отговорности

- **Човешко достойнство** – **равната и неотнимаема ценност на всеки човек**, независимо от богатство, положение или възраст.
- **Права и отговорности:** упражняването на собствените права е свързано със **зачитане на правата на другите**. Моята свобода свършва там, където започва свободата на другия.
- **Справедливост** – **еднаквите случаи да се третират еднакво**, като се отчитат заслугите и потребностите.

Раздел 3. Идентичности и различия в обществото

- **Национална идентичност** – **изгражда се върху общ език, обща история, културни традиции и чувство за принадлежност**.

- **Етническо малцинство** – общност с обща етническа принадлежност, която е числено по-малка от преобладаващата в държавата. Не е опозиционна партия, група с ниски доходи или временно пребиваващи чужденци.

Обобщение на ключовите понятия

Понятие	Кратко определение
Власт	Възможност за налагане, включително чрез принуда
Авторитет	Влияние, основано на признание и доверие
Правова държава	Законът е над всички – и над управляващите
Народен суверенитет	Властта произтича от народа
Плурализъм	Многообразие на партии и възгледи
Гражданско общество	Доброволни организации, независими от държавата
Човешко достойнство	Равна и неотнимаема ценност на всеки човек
Етническо малцинство	Числено по-малка етническа общност в държавата

Въпроси за самопроверка

1. Каква е разликата между власт и авторитет? Дайте пример.
2. Кои са трите власти и коя институция упражнява всяка от тях?
3. Какво означава „правова държава“?
4. Какво е народен суверенитет?
5. Дайте три примера за гражданско участие.
6. Как са свързани правата и отговорностите?
7. Върху какво се изгражда националната идентичност?

Съвети за теста

- Внимавайте за думите „единствено“, „само“, „никаква“ – отговорите с тях обикновено са грешни.
- Отбележете отговорите в таблицата в края на теста – само те се оценяват.
- Не оставяйте въпрос без отговор – няма отнемане на точки за грешен отговор.

Изготвил:

Боян Михайлов